

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Факультет української філології, культури і мистецтва
Кафедра української мови

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
 О.Б. Жильцов
« 01 » вересня 2023 р

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ:
ОРФОЕПІЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНИЙ ТРЕНІНГ

для студентів

Спеціальності
Спеціалізації
Освітньої програми

035 Філологія
035.01 Українська мова та література
035.01.01 Українська мова та література

Освітнього рівня

першого (бакалаврського)

Київ – 2023

Розробник:

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри української мови.

Викладач:

Караман Ольга Володимирівна, кандидат педагогічних наук, професор кафедри української мови.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови

Протокол № 9 від 30.08.2023

Завідувач кафедри _____ (М.О. Вінтонів)

(підпис)

(ініціали, прізвище)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 035.01.01 Українська мова та література

(назва освітньої програми)

_____._____. 2023р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми

(керівник проектної групи) _____ ()

(ініціали, прізвище)

Робочу програму перевірено _____._____. 2023 р.

Заступник декана факультету української філології, культури і мистецтва з науково-методичної та навчальної роботи _____ С. І. Горобець

(ініціали, прізвище)

Пролонговано: на 20 ____/20 ____ н.р. _____ (_____. «__» ____ 20 ____ р., протокол № ____ (підпис) (ПІБ)

на 20 ____/20 ____ н.р. _____ (_____. «__» ____ 20 ____ р., протокол № ____

(підпис) (ПІБ)

на 20___/20___ н.р. _____. «___»___20___р., протокол № _____

(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни «Практикум з української мови»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	10/300	
Курс	I,IV	-
Семестр	1,2,8	-
Обсяг кредитів	10	-
Обсяг годин, в тому числі:	300	-
Аудиторні	172	-
Модульний контроль	30	-
Семестровий контроль	30	-
Самостійна робота	78	-
Форма семестрового контролю	екзамен	

Опис змістового модуля «Орфоепічний і комунікативний тренінг»

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	1 / 30	
Курс	I	-
Семестр	1	-
Обсяг кредитів	1	-
Обсяг годин, у тому числі:	30	-
Аудиторні	26	-
Модульний контроль	2	-
Самостійна робота	2	-
Форма семестрового контролю	залік	-

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення змістового модуля «Орфоепічний і комунікативний тренінг»: ознайомлення студентів з теоретичними та практичними аспектами орфоепії як науки про правильну вимову, вироблення у них практичних навичок літературно правильного й унормованого усного мовлення.

Завдання навчальної дисципліни «Практикум з української мови» - сформувати *такі програмні компетентності*:

ЗК3 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5 Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6 Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК11 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

3. Результати навчання за дисципліною

Опанувавши дисципліну «Практикум з української мови», студенти повинні мати такі *програмні результати навчання*:

ПРН1 Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

ПРН2 Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН3 Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

ПРН6 Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації. ПРН2 Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати. ПРН3 Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.

ПРН10 Знати норми літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності.

ПРН11 Знати принципи, технології і прийоми створення усних і письмових текстів різних жанрів і стилів державною та іноземною мовами.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

№ п/п	Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт					
		Разом	Аудиторні				Самостійна робота
			Лекцій	Практичних	Лабораторних і	Семинарські	
Змістовий модуль I. Інформація і комунікація в сучасному суспільстві							
1.	Орфоепія як наука. Особливості усного мовлення. Поняття про техніку мовлення (типи дихання; постановка голосу; дикція).			2			
2.	Фонетика й орфоепія. Нормована артикуляційна база як основа правильної літературної вимови. Система голосних і приголосних української мови, особливості творення.			2			
3.	Основні орфоепічні норми в системі українського вокалізму. Нескладові звуки.			2			
4.	Основні орфоепічні норми в системі консонантизму. Вимова дзвінких приголосних у складі префіксів і прийменників.			2			
5.	Вимова груп приголосних. Вимова груп приголосних, зумовлених асиміляціями, дисиміляціями, спрощенням.			2	2		
6.	Ритміко-інтонаційна організація мовного потоку. Фонетичне слово. Функції наголосу й інтонації. Словесний наголос. Нормативне наголошення слів.			2			
7.	Інтонація. Складники інтонації. Інтонавання фрази. Синтагматичний і фразовий наголос. Емфатичний наголос. Логічний наголос.			2			

8.	Орфоепія (Інтонування) і пунктуація. Розділові знаки як письмове позначення інтонації. Паузальне членування тексту.			2			
9.	Поняття комунікації. Основні комунікаційні властивості мовлення і їх залежність від характеру та формату спілкування. Невербальні засоби комунікації.			4			2
10.	Виразне читання (основні положення теорії і методики). Робота з текстами різних стилів.				2		
11	Публічний виступ. Мовне оформлення виступу.				2		
<i>Модульна контрольна робота</i>		2					
	Разом	30	0	20	6	0	2

5. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Орфоепія як наука. Система голосних і приголосних звуків. Поняття про техніку мовлення. Розвиток дихання. Постановка голосу.

Роль мови в житті суспільства, у формуванні і самовираженні особистості. Структурна і комунікативна специфіка усного мовлення. Національно-мовне виховання (за І.Огієнком, В.Сухомлинським, М.Феллером та ін.).

Орфоепія як сукупність прийнятих у мові норм і як розділ мовознавства.

Предмет, об'єкт і завдання орфоепії. Зв'язок орфоепії з іншими дисциплінами.

Культура усного спілкування. Орфоепічні норми – важливий компонент культури мовлення. Теоретичний і практичний аспект поняття "культура мовлення". Основні особливості усного мовлення. Види й жанри усного мовлення.

Становлення сучасної системи орфоепічних норм української мови. Середньонаддніпрянські говори як база для утворення орфоепічних норм української літературної мови. Варіантність і варіативність вимовної норми.

II. Поняття про техніку мовлення – роботу з удосконалення мовного апарату. Компоненти техніки мовлення: дихання (два його основні типи – фізіологічне і мовленнєве; ритм простого фізіологічного дихання і ритм мовленнєвого дихання); змішаний реберно-діафрагматичний тип дихання. Загальні вимоги до правильного фонаційного дихання.

Голосоутворення, артикуляція, резонування голосу тощо.

Основні поняття й терміни: мовна особистість, культура мовлення як сукупність і система комунікативних якостей мовлення, експресивна і самовиражальна функції мови, загальнонародна й літературна мова, фонетична система мови, мовні норми, норми усного літературного мовлення, вимова, дикція, наголос, інтонація, мелодика, варіативність норм, ортологія, голосовий апарат, органи дихання, органи голосоутворення, органи звукоутворення, просодична підсистема мови, дихання фізіологічне і мовленнєве (фонаційне), інтонація та її компоненти.

Вправи. Робота з текстами.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1, 14, 19; 25, 44.

Тема 2. Нормована артикуляційна база як основа правильної літературної вимови.

Мовлення з погляду акустики. Мовний апарат:

- а) органи дихання та їх функції (легені й дихальні шляхи; діафрагма; черевний пояс);
- б) органи голосоутворення (гортань, голосові зв'язки);
- в) органи артикуляції, тобто звукоутворення, - активні та пасивні.

Функції органів артикуляції. Роль органів слуху й зору і кори головного мозку.

Класифікація голосних і приголосних звуків за участю мовних органів. Зміна характеристик голосних у ненаголошеній позиції.

Артикуляційні бази типові (нормовані й ненормовані) й нетипові.

Голосовий апарат (основа – голосники, а також гортань, носоглоткові і ротові резонатори тощо). Неподільна єдність мовного і голосового апарату. Сила, висота й забарвлення голосу.

Поняття про дикцію. Неорганічні (або набуті) вади мовлення.

II. Розвиток дихання і постановка голосу. Різновиди мовленнєвого (фонаційного) дихання: а) ключичне (плечове; "верхнє"); б) грудне; реберне; в) діафрагматичне. Загальні вимоги до правильного фонаційного дихання.

Постановка голосу. Модуляції голосу як засіб вираження змісту.

II. Техніка мовлення: а) тренувальні вправи на дихання; б) тренувальні вправи на постановку голосу; в) вправи для вироблення дикції (артикуляційні вправи для губ; вправи для язика; для нижньої щелепи).

Основні поняття й терміни: мовний апарат, голосовий апарат, органи дихання, органи голосоутворення, органи звукоутворення, фонаційне дихання, ключичне (плечове; "верхнє") дихання; грудне, реберне, діафрагматичне дихання; змішаний діафрагматично-реберний тип

дихання; артикуляція, рухливі й нерухливі мовні органи, артикуляційна база, артикуляційні й акустичні класифікації голосних і приголосних звуків, голосові резонатори, сила, висота й забарвлення голосу (вроджене і штучне), дикція, акцент, висота й сила голосу, тембр голосу, голосові регістри.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 9, 19, 35, 45.

Тема 3. Основні орфоепічні норми в системі українського вокалізму.

Основні причини відхилень від нормативної вимови.

Вимова наголошених і ненаголошених голосних. Поняття про редукцію. Вимова ненаголошених голосних [e], [и], [o].

Збереження якості ненаголошених [e], [и], [o] в певних позиціях («е» не наближається до «и» на початку слова, у кінці слова, у флексіях іменників). «И» не наближається до «е» в певних позиціях (першИй, гарнИй).

Ненаголошений «о» не наближається до «у» перед складом з наголошеним «у», коли є з'єднувальним голосним та в словах іншомовного походження.

Вплив на вимову звука «е» сусідніх м'яких приголосних.

Вимова звука «і». Слова, які починаються з «и».

Нескладові голосні. Реалізація фонемі /в/; реалізація фонемі /й/.

I. Скоромовки й чистомовки. Вправи. Фонетична транскрипція слів.

Виконання тестових завдань.

II. Вправи на тренування голосу; вправи для вироблення дикції.

Основні поняття й терміни: норми вимови голосних; голосні переднього / заднього ряду, високого-низького підняття; фокус творення звука, місце творення голосного, спосіб творення голосного, лабіалізація, повноголосся, евфонія, напівголосні; наголос основний і побічний, акут, гравіс; фонетична транскрипція.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1, 9, 16; 20; 44; 45.

Тема 4. Основні норми вимови приголосних в українській мові. Вимова приголосних у префіксах і прийменниках.

Артикуляційно-акустичні умови творення приголосних.

а) вимова африкат; б) вимова губних приголосних; в) вимова шиплячих приголосних (зокрема перед «і»); г) м'яких і напівпом'якшених приголосних; д) вимова передньо- і задньоязикових;

є) вимова дзвінких приголосних (збереження дзвінкості) в абсолютному кінці слова (мороЗ);

ж) вимова дзвінких приголосних (збереження дзвінкості) в середині слова перед наступним глухим (у коренево-суфіксальній зоні - «книЖка») та префіксально-кореневій зоні – наДходити).

Одзвінчення глухих перед дзвінками (айЗберг).

Реалізація фонем /в/.

Вимова приголосних в іншомовних загальних і власних назвах.

Творення та вимова деяких граматичних форм.

II. Техніка мовлення.

а) тренувальні вправи на дихання.

б) тренувальні вправи на постановку голосу.

в) вправи для вироблення дикції.

Читання скоромовок відповідно до норм фонетики й орфоепії. Орфоепічні казки.

Вправи. Виконання тестових завдань. Відпрацювання вимови приголосних на матеріалі прислів'їв та приказок, на зразках уснопоетичної творчості.

Основні поняття й терміни: фокус творення звука, сонорні, шумні (дзвінкі й глухі) звуки, африкати, орфофон, ортологія, трифазність артикуляції, місце творення, спосіб творення приголосного, африкати, проривні, дрижачі звуки. спрощення, засоби милозвучності.

Рекомендована література:

Основна: 1;4; 5-6.

Додаткова: 1, 9, 16, 26, 44.

Тема 5. Вимова звукосполучень.

Сполучення приголосних з Е, И, І.

Збереження дзвінкості приголосних звуків у префіксах об-, над-, перед- між- тощо перед наступним глухим кореневим звуком або їх часткова асиміляція (підписати, розказати, міжпланетний тощо).

Паралельна вимова перед глухими префіксів роз-, без-, через- залежно від темпу мовлення.

Вимова приголосних, утворених внаслідок живих фонетичних процесів. Вимова звукосполучень, зумовлених асиміляціями за глухістю / дзвінкістю, твердістю / м'якістю.

Ознайомлення з орфоепічним словником М. Погрібного, конспект вступної статті. Вправи. Виконання тестових завдань. Відпрацювання вимови приголосних на матеріалі прислів'їв та приказок, на зразках уснопоетичної творчості.

Скромовки й чистомовки. Читання і транскрибування слів.

Вимова груп приголосних.

Вимова груп приголосних, утворених внаслідок асиміляції за способом творення, за місцем і способом творення; внаслідок дисиміляції, спрощення.

Вимова шиплячих перед свистячими, свистячих перед шиплячими;

Вимова Д,Т перед шиплячими та свистячими.

Дієслівні форми на –ться, шся. Сполуки ЧН.Спрощення приголосних, що позначається на письмі. Групи приголосних, що зазнають спрощення лише у вимові.

Прослуховування аудіозаписів (Погрібний М. І. Українська літературна вимова: Навч. посібник з комплектом аудіокасет). Вправи. Виконання тестових завдань. Транскрибування і читання слів і речень з групами приголосних дч, тч, дц, тц, шц, жц, чц, стк, стц, тся, шся за правилами літературної вимови.

Основні поняття й терміни: фокус творення звука, коартикуляція, асиміляція, дисиміляція, спрощення, чергування – живі та історичні, какофонія, засоби милозвучності.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1, 11,18.

Лабораторне заняття № 1. Вимова груп приголосних. Читання текстів (віршів, прозових уривків відповідно до правил літературної вимови).

Прослуховування аудіозаписів (відео) художніх творів у виконанні майстрів слова (Б. Ступки та ін.) з подальшим аналізом. Запис вимови студентів, аналіз.

Вимова іншомовних слів.

Випадки паралельної вимови дзвінких приголосних перед глухими.

Читання підготовленого (знайомого) тексту: а) вірш О. Олеся; б) вірш за вибором. Скромовки й чистомовки.

Читання незнайомих фраз і текстів. Читання (відповідно до орфоепічних норм) уривків із віршів українських поетів. Вірші й вислови про українську мову.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 29; 35.

Тема 6. Ритміко-інтонаційна організація мовного потоку. Функції наголосу й інтонації. Словесний наголос. Нормативне наголошування слів. Варіативне наголошування.

Надсегментні особливості мовлення. Чинники, що призводять до порушень процесу комунікації: помилки у наголошенні слів, у синтагматичному членуванні, в інтонаційному оформленні тексту.

Фонетична структура слова. Словесний наголос. Вільний, динамічний, рухомий. Побічний наголос. Варіативний (подвійний, паралельний) наголос. Смыслоразрізнявальна і форморозрізнявальна функції наголосу. Фонетичне слово як одна з базових одиниць членування потоку мовлення. Акцентно-ритмічна структура українського словникового слова і текстового слова.

Типові помилки у наголошуванні слів та способи їх усунення. Укладання словничка наголосів.

Вправи. Читання запропонованих фраз і текстів у різних стилях. Читання уривків із віршів і прози Б.Грінченка.

Основні поняття й терміни: просодія, звукова орфоепія, орфоепія слова, орфоепія фрази, фраза, синтагма, фонетичне слово, словесний наголос. Вільний, динамічний, рухомий наголос, варіативний наголос, проклітики, енклітики, словникове слово і текстове слово, фразовий наголос. Логічний наголос, емпатичний наголос, побічний і паралельний наголос. Інтонація, типи інтонації, ритм мовлення, мелодика, паузальне членування тексту, фоностилістика, фоносемантика, алітерація, асонанс, вокалічність мовлення.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 3, 7, 9, 10, 12.

Тема 7. Інтонація. Інтонування фрази.

Фонетична структура фрази. Основні складники фразової орфоепії.

Фраза і фразовий наголос. Логічний наголос. Емпатичний наголос. Паузи.

Синтагма (у тлумаченні Л. Щерби) як інтонаційно неподільна одиниця мовленнєвого потоку, яка виражає змістову частину мовленнєвого цілого. Синтагматичне членування.

Інтонація як сукупність ряду фізичних і сприйманих характеристик; як один із засобів вираження змісту мовлення. Синтагматичний наголос як засіб виділення синтагм. Варіативність синтагматичного членування – різна значущість окремих частин однієї й тієї самої думки. Синтагматичне членування як можливий (за певних умов) засіб вираження різних значень. Фразовий наголос. Емпатичний наголос. Логічний наголос. Модуляції голосу як засіб вираження змісту.

Необхідний мінімум інтонаційних норм. Робота з текстами.

Ритмомелодика, типи мелодики, її функції.

Інтонаційна транскрипція.

II. Читання вголос запропонованих речень з різною інтонацією:

- 1) констатація факту; 2) сумно;
- 3) замріяно; 4) радісно;
- 5) здивовано; 6) з відчуттям тривоги;
- 7) з розчаруванням; 8) іронічно;
- 9) зі страхом; 10) злісно;
- 11) по секрету; 12) насторожено;
- 13) з любов'ю, ніжно; 14) з полегшенням тощо.

Прослуховування аудіозаписів (відео) художніх творів у виконанні майстрів слова (Б. Ступки та ін.) з подальшим аналізом.

Основні поняття й терміни: просодія, орфоепія слова, орфоепія фрази, фонетичне слово, фраза, синтагма, словникове слово і текстове слово, словесний наголос. Вільний, динамічний, рухомий наголос. Варіативний наголос, проклітики, енклітики, фразовий наголос, логічний наголос, емпатичний наголос. Інтонація, Ритм мовлення, мелодика мовлення, алітерація, асонанс, вокалічність мовлення.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1,30, 35, 36.

Тема 8. Орфоепія (інтонування) і пунктуація. Розділові знаки як письмове позначення інтонації.

Паузальне членування тексту.

«Синтаксичні інтонації» (інтонація переліку, вставності, інтонація звертання, підрядності, інтонація відокремлення тощо).

Види "синтаксичних" інтонацій. Інтонація вставності та інтонація звертання.

Інтонація відокремлення. Інтонація переліку.

Інтонація в складному реченні.

Наявність пауз при відсутності коми; відсутність пауз при наявності коми. Семантика мовчання (за О. Сербенською).

Вправи. Читання запропонованих фраз і текстів у різних стилях.

Читання уривків із віршів Т.Шевченка. Вірш за вибором.

Основні поняття й терміни: фраза, синтагма, словникове слово і текстове слово, фразовий, синтагматичний, логічний наголос. Інтонація. Ритм мовлення, мелодика мовлення, паузація, інтонація переліку, підрядна інтонація, інтонація вставності, необхідний мінімум інтонаційних норм, мовна майстерність, алітерація, асонанс, вокалічність мовлення.

Рекомендована література:

Основна: 1-6.

Додаткова: 1, 29, 30, 31, 35, 36.

Тема 9. Основні комунікаційні властивості мовлення і їх залежність від характеру та формату спілкування.

Теоретичні основи спілкування. Комунікація як вплив комуніканта на комуніката, відповідь на зовнішні дії, стани, ситуації або взаємовплив. Класична система масової комунікації. Комунікація як діяльність учасників спілкування задля інформаційного обміну та взаємовпливу.

Паралінгвістичні й лінгвістичні (мета, ситуація, мотивація, смисл) чинники спілкування.

Комунікаційні властивості мовлення: правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність.

Залежність засобів спілкування від чинників спілкування. Добір мовних засобів відповідно до задуму і форми висловлювання. Використання просодичних засобів.

Тон мовлення. Залежність тональності від стилю мовлення. Педагог як професійний комунікант. Вимоги до професійного спілкування.

Виразне читання текстів різних стилів (з дотриманням правильної артикуляції, норм наголошення, дикції, інтонації).

Підбір загадок і віршів, побудованих на фонетичній грі слів (на зразок: у назві якого міста присутнє одне чоловіче ім'я і 100 жіночих? Севастополь).

Створення фрагментів висловлювань на задані теми.

Тренінг «Вимоги до ключових слів». Дібрати 5-8 ключових слів до розглядової теми.

Основні поняття й терміни: комунікант, комунікат, чинники спілкування (мета, ситуація, мотивація, смисл), прикладне мовознавство, професійний мовець, комунікаційні властивості мовлення (правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність), текст, стилі вимови, аудиторний метод вимови, мікрофонний метод вимови, тон мовлення, тональність, стиль мовлення, колоритно-стильові різновиди мовлення. мотив, евфемізм, фоносемантика, досягнення комунікативної мети, мовленнєвий етикет, ділова нарада, службова бесіда, телефонна ділова розмова, інтернет-спілкування.

Ситуація спілкування. комунікація є впливом комуніканта на комуніката, відповіддю на зовнішні дії, стани, ситуації або взаємовпливом . Евфемізм, фоносемантика, досягнення комунікативної мети.

Колоритно-стильові різновиди мовлення.

Рекомендована література:

Основна: 3, 5.

Додаткова: 1, 25, 30, 33, 35, 36.

Тема 10. Виразне читання (основні положення теорії і методики).

Складання партитури тексту (визначення ідеї твору; розчленування тексту на частини, ланки, такти, позначення стрижневих слів і пауз тощо). Милозвучність мови. Конкретні фонетичні параметри, які сприяють милозвучності або її забезпечують.

Виразне читання текстів різних стилів (з дотриманням правильної артикуляції, дикції, інтонації, норм наголошування). Хорове читання. Читання в особах. Аналіз досягнень і недоліків у техніці мовлення

Підбір загадок і висловів, побудованих на фонетичній грі слів.

Обговорення проєктів.

Основні поняття й терміни: Інтонація, типи інтонації, ритм мовлення, мелодика, паузальне членування тексту, реєстр партитурних знаків, фоностилістика, фоносемантика, виразне читання, художнє читання, текст.

Рекомендована література:

Основна: 1;4; 5; 6.

Додаткова: 1,8, 13;29; 30; 31; 32; 33.

Лабораторне заняття № 2. Виразне читання.

Прослуховування студентами аудіозаписів (відео) уривків із художніх творів у власному виконанні з подальшим аналізом. Читання незнайомих віршованих та прозових творів (уривків) з подальшим аналізом. Декламування підготовлених віршованих і прозових текстів.

Рекомендована література:

Основна: 1-5.

Додаткова: 8, 11;25; 29; 31; 32; 33, 39, 41.

Лабораторне заняття № 3. Виступ. Мовне оформлення виступу.

Скласти і виголосити промову «Звернення до людства» (1 хвилина) з дотриманням усіх вимог до публічного виступу.

Добір мовних засобів відповідно до задуму і форми висловлювання. Використання просодичних засобів.

Тон мовлення. Залежність тональності від стилю мовлення. Мовний рівень публічного виступу. Обговорення доповідей і проєктів.

Рекомендована література:

Основна: 1-5.

Додаткова: 8, 11;25;31; 32; 33, 39,41.

. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю		
		кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	-	-
Відвідування практичних занять	1	10	10
Відвідування лабораторних занять	1	3	3
Відвідування семінарських занять	1	-	-
Робота на семінарському занятті	10	-	-
Робота на практичному занятті	10	10	100
Робота на лабораторному занятті	10	3	30
Виконання завдань для самостійної роботи	5	3	15
Виконання модульної роботи	25	1	25
Разом		-	458
Максимальна кількість балів:	183		
Розрахунок коефіцієнта:	$183 / 100 = 1,83$		

6.2 Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Завдання 1

А. Добір текстів різних стилів для читання.

Дібрати текстові фрагменти, вислови видатних діячів культури, вчених про мову, культуру усного мовлення, ораторське мистецтва (тексти різних стилів).

Б. Ознайомитися із сайтом. Центр культури української мови (<https://centrkum.blogspot.com/>); долучитися до його роботи: запропонувати цікаві матеріали для його наповнення, зняти власні відео з порадами щодо удосконалення культури мовлення, організувати онлайн дискусії, обговорення, проблемні й пошукові завдання тощо.

Завдання 2

Техніка мовлення –підібрати й виконувати вправи на розвиток фонаційного дихання. Добір й виконання вправ на голосоутворення, на силу голосу, на зміну висоти тону. Добір й виконання вправ на артикуляцію:

а) вправи для укріплення м'язів язика;

б) вправи для губ; в) вправи для нижньої щелепи.

Дібрати вправи-ігри на розвиток артикуляційної бази (вимова певних голосних, сполучень приголосних).

Завдання 3

Які знаки використовуються у фонетичній транскрипції? Відмінність фонетичної від фонематичної транскрипції. Підготуйте лінгвістичне повідомлення за працею М. А. Жовтобрюха "Фонетична транскрипція. Основні риси правильної української літературної вимови". Проілюструвати усі випадки звукових змін власними прикладами.

Завдання 4

А. Дібрати українські прізвища, організовані як фонетичні слова (Нечуйвітер, Добrivечір).

Б. Проілюструвати появу омофонів у потоці мовлення як наслідок функціонування фонетичних слів (пробіг – про біг).

В. Підбір загадок і віршів, побудованих на фонетичній грі слів (на зразок: у назві якого міста присутнє одне чоловіче ім'я і 100 жіночих? Севастополь).

Завдання 5

Розкажіть про паралельні форми, що сприяють милозвучності української мови (наведіть приклади). Зробіть стислий конспект статті Тоцької Н. І. «Милозвучність української мови як наукове та естетичне поняття» (У кн.: Плющ Н.П., Бондаренко В.В. Сучасна українська мова. Орфоепія: Навчальний посібник. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009.).

Завдання 6

Складіть партитуру тексту улюбленої поезії.

Завдання 7

Підготуйте повідомлення на тему: Орфоепія і мовленнєвий етикет.

Завдання 8

Зробіть стислий конспект статті «Мовний рівень публічного виступу» з посібника С.Карамана й О.Караман «Орфоепічний і комунікативний тренінг».

Завдання 9

Створіть дорадчу промову: тези (обсяг до 0,5 стор. тексту).

Рекомендації до виконання завдань для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи необхідно виконати в повному обсязі й подати на перевірку викладачу в окремому зошиті; думки викладати лаконічно, точно, змістовно й обгрунтовано.

Критерії оцінювання виконання студентами завдань для самостійної роботи

Самостійна робота студентів зі змістового модуля «Орфоепічний і комунікативний тренінг» оцінюється за такими параметрами:

5 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обгрунтовано, із наведенням прикладів і застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Студент самостійно працює з науковою літературою; оцінює комунікативні явища, професійні ситуації; робить висновки; вміє формулювати й обгрунтовувати власну позицію; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; креативно підходить до їх підготовки; має комунікативні вміння і навички; прагне до самовдосконалення і саморозвитку.

4 балів – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, лаконічно, змістовно, обгрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Студент працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності й ініціативності.

3 бали – завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без ілюстрування прикладами. У роботі допускаються стилістичні помилки, неточне вживання термінів, довільне витлумачення фактів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її примітивно, без висвітлення власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів,

доповідей, бесід, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання фахової термінології.

2 бали – завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано, без дотримання мовних норм; має фрагментарні навички роботи з науковими джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід, але не втілює їх у практику; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

1 бал – виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, не ілюстрований прикладами, порушена структура викладу. Його основу складає необґрунтоване копіювання чужих думок, фраз і позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити власні висновки; не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; відсутній творчий компонент даного виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають дуже низький рівень розвитку.

0 балів – більшу частину самостійних завдань не виконано. Студент лише частково володіє навчальним матеріалом, не вміє чітко, лаконічно й послідовно висвітлювати його; не працює з науковими і навчальними джерелами і не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, бесід; майже відсутні творчі та комунікативні уміння і навички.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Кожний модуль включає бали за *модульну контрольну роботу* (модульний контроль).

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється на окремих аркушах, передбачає короткі 25 питань-25 балів

Модульний контроль здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Предмет вивчення розділу мовознавства "Орфоепія".
2. Історія формування та становлення орфоепії сучасної української літературної мови.
3. Мовний і голосовий апарат. Будова і функції.
4. Орфоепія і правопис.

5. Особливості творення голосних звуків української мови.
6. Артикуляційно-акустична характеристика приголосних.
7. Норми вимови голосних звуків
8. Особливості творення приголосних звуків.
- 9-10. Норми вимови приголосних звуків.
11. Збереження якості голосних Е, И, О в деяких ненаголошених позиціях.
12. Вимова дзвінких приголосних у складі префіксів і прийменників.
13. Вимова звукосполучень.
14. Вимова груп приголосних, утворених внаслідок асиміляції.
15. Вимова груп приголосних, утворених внаслідок дисиміляції.
16. Спрощення приголосних, що позначається на письмі.
17. Групи приголосних, що зазнають спрощення лише у вимові.
18. Перехід голосних і приголосних української мови у нескладові звуки.
20. Вимова іншомовних слів.
21. Випадки паралельної вимови дзвінких приголосних перед глухими.
22. Приголосні, що пом'якшуються перед пом'якшеними приголосними.
23. Причини порушення норм літературної вимови. Вимовні помилки фонетичні і фонологічні.
24. Вимова ненаголошених голосних.
25. Поняття про техніку мовлення. Типи дихання. Загальні вимоги до правильного фонаційного дихання.
26. Голосові регістри. Діапазон голосу. Сила, висота й забарвлення голосу.
27. Дикція та методика оволодіння нею.
28. Основні ознаки та функції словесного наголосу в українській мові.
29. Наголос. Норми наголошення слів.
30. Особливості наголошення різних частин мови (дієслів, віддієслівних іменників тощо).
31. Акцентно-ритмічна структура фонетичного слова.
32. Фраза. Інтонаційна цілісність фрази. Фразовий і логічний наголос.
33. Інтонація. Складники інтонації. Інтонаційні норми.
34. Орфоепія і пунктуація. Розділові знаки як письмове позначення інтонації.
Види "синтаксичних" інтонацій.
35. Інтонація вставності та інтонація звертання.
36. Інтонація відокремлення.

37. Інтонація переліку.
38. Інтонація в складному реченні. Інтонаційна цілісність фрази.
39. Паузальне членування усного тексту.
40. Милозвучність української мови як наукове й естетичне поняття. Засоби милозвучності.
41. Особливості усного мовлення.
42. Просодичні засоби мови та їх використання
43. Чергування голосних і приголосних як засіб милозвучності мови.
44. Складники невербальної комунікації.
45. Методи художнього й виразного читання.
46. Мовний рівень публічного виступу.
47. Використання голосових прийомів як засіб активізації уваги слухачів.
48. Паралельні форми як засіб підсилення вокалічності мовлення.
49. Основні комунікативні якості усного мовлення.
50. Основні чинники спілкування.
51. Педагог як професійний комунікант. Вимоги до професійного спілкування.
52. Підтекст. Приховані елементи змісту.
53. Виразне (відповідно до орфоепічних норм) читання запропонованого тексту.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтин- гова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов’язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов’язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Рекомендована література

Основна:

1. Караман С. О., Караман О.В. Орфоепічний тренінг: Посібник. КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2011.
2. Караман С. О., Караман О.В., Бакум З.П. Сучасна українська літературна мова: Підручник. Ч. I. Фонетика, Фонологія, Графіка. КМПУ імені Б.Д.Грінченка, 2007.
3. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін.; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
4. Плющ Н.П., Бондаренко В.В. Сучасна українська мова. Орфоепія: Навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009.
5. Сербенська О. Голос і звуки рідної мови. Львів: Апріорі, 2020. 280 с.

Додаткова:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити Навч. видання / За заг. ред. О. Сербенської. Львів, 1994. 150 с.. Львів: Світ, 1994. С. 5–10.
2. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2009. 376 с.
3. Берковець (Бондаренко) В. Диференціація функціональних стилів української мови на просодичному рівні . *Українське мовознавство*, 2004, вип.31. С. 5–10.
4. Грищенко Т. Українська мова та культура мовлення: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 268 с.
5. Дружинець М. Українське усне мовлення: психо- та соціофонетичний аспекти. Одеса, 2019.
6. Єлісєнко Ю.П. Ораторське мистецтво. Постановка голосу й мовлення: Навчальний посібник. Київ.: Атіка, 2008.
7. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навчальний посібник. Київ: Знання, 2006. 291 с.
8. Ревуцький Д. Живе слово (Теорія виразного читання для школи). – Львів, 2001.
11. Різун В.В., Непийвода Н.Ф., Корнєєв В.М. Лінгвістика впливу: Монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005.
9. Сербенська О. Культура усного мовлення. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
10. Стахів М. Український комунікативний етикет: навчально-методичний посібник. Київ: Знання, 2008. 245 с.

Інтернет - ресурси

1. Конституція України (чинна з 1996 р. зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
2. Культура мови і культура мовлення. Комунікативні ознаки культури мовлення. URL: https://pidruchniki.com/1040101747600/dokumentoznavstvo/kultura_movi_kultura_movlennya_komunikativni_oznaki_kulturi_movlennya
3. Лексичні норми мови професійного спілкування. URL: https://pidruchniki.com/1814081747605/dokumentoznavstvo/leksichni_normi_movi_profesiynogo_spilkuвання
4. Українська мова: Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>
5. Українська мова в Інтернеті. URL: <http://novamova.info/>
6. Українська мова професійного спілкування. URL: https://pidruchniki.com/1435072247592/dokumentoznavstvo/ukrayinska_mova_profesiynogo_spilkuvannya
7. Український правопис (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
8. Уроки державної мови. URL: <http://mova.kreschatic.kiev.ua/>
9. Центр культури української мови. URL: <https://centrkum.blogspot.com/>

8. Навчально-методична картка дисципліни

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА БЛОКУ ДИСЦИПЛІН

Разом 30 годин: практичні заняття – 20 годин, лабораторні заняття – 6 годин , самостійна робота – 2 години, модульний контроль – 2 години.

Змістовий модуль І.	
<i>Кількість балів за модуль</i>	
<i>Практичні заняття</i>	10 практичних занять
<i>Теми практичних занять</i>	1. Орфоепія як наука. Особливості усного мовлення. Поняття про техніку мовлення (типи дихання; постановка голосу; дикція). (10 балів+1)
	2. Фонетика й орфоепія. Нормована артикуляційна база як основа правильної літературної вимови. Система голосних і приголосних української мови, особливості творення. (10 балів+1)
	3. Основні орфоепічні норми в системі українського вокалізму. Нескладові звуки. (10 балів+1)
	4. Основні орфоепічні норми в системі консонантизму. Вимова дзвінких приголосних у складі префіксів і прийменників. (10 балів+1)
	5. Вимова груп приголосних. Вимова груп приголосних, зумовлених асиміляціями, дисиміляціями, спрощенням. (10 балів+1)
	6. Ритміко-інтонаційна організація мовного потоку. Фонетичне слово. Функції наголосу й інтонації. Словесний наголос. Нормативне наголошення слів. (10 балів+1)
	7. Інтонація. Складники інтонації. Інтонування фрази. Синтагматичний і фразовий наголос. Емфатичний наголос. Логічний наголос. (10 балів+1)
	8. Орфоепія (Інтонування) і пунктуація. Розділові знаки як письмове позначення інтонації. Паузальне членування тексту. (10 балів+1)

	9-10. Поняття комунікації. Основні комунікаційні властивості мовлення і їх залежність від характеру та формату спілкування. Невербальні засоби комунікації. (10 балів+1)
<i>Лабораторні заняття</i>	3 лабораторних заняття
<i>Теми лабораторних занять</i>	Вимова груп приголосних. Вимова груп приголосних, зумовлених асиміляціями, дисиміляціями, спрощенням. (10 балів+1)
	Виразне читання (основні положення теорії і методики). Робота з текстами різних стилів. (10 балів+1)
	Публічний виступ. Мовне оформлення виступу. (10 балів+1)
<i>Самостійна робота</i>	Самостійна робота 1-3 (15 балів)
<i>Модульний контроль</i>	25 балів
<i>Максимальна кількість балів</i>	183
183/100=1,83	

